

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות בענייני חושן משפט

גיליון רע"ב, תשפ"ה

משולחנו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א ריש מתיבתא 'עוז והדר'

מסירת הכתובה בלא קניין

הגשם הכבד ששטף במפתיע את אזור השפלה פחות משבוע אחרי שהתחילו לומר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' ובזמן שמקפידים עדיין שלא לבקש 'ותן טל ומטר לברכה' שיבש כמה וכמה דברים.

בגן האירועים המואר בפאתי אשדוד, עמלו מפיק האירוע וצוותו על חריגות משמעותיות מהתוכנית המקורית העשויה בקפידה. המתח שלהם היה ברור, החופה אמורה להיערך מתחת לכיפת השמים, אף אחד לא יכול היה להעלות על דעתו שבר ענן שכזה. הטקס עצמו יוקרע בהכרח למחצה לשליש ולרביעי. אי אפשר להעמיד את הקהל הגדול על מחלצותיו תחת גשם סוחף ולכן יוותרו על בימת החופה הבנויה ויעמידו חופה מאולתרת במקום הסמוך היותר לאזור המקורה. לשביעיית הכנרים והצ'לו שהוזמנו ללוות את החופה, לא נמצא מקום חלופי טוב באזור המיועד לחופה החדשה והם ייאלצו לוותר על הליווי.

התוכנית החלופית הוכנה בזריזות. ההכנות לחופה יתבצעו כרגיל בתוך האולם ורק כשהכל יהיה מוכן לגמרי, ילווה הקהל את החתן והכלה עד לקצה השטח המקורה, ומלבדם יצאו אל החופה רק המחותרים, העדים ומסדר הקידושין ובוהו אחר זה גם המכובדים בברכות הנישואין. החופה עצמה תיפרש רגע לפני הטקס שיערך במהירות האפשרית בתווה לצאת ממנו עם כמה שפחות נזקי רטיבות וכדומה. שכן, לא ניתן להגדיר זאת אחרת, בחוץ השתוללה סופה. התזמורת תלווה את המעמד מרחוק באמצעות אחד הרמקולים שהוקצה לשם כך וככל שנמתח לאורך האולם אל הגן. ר' מיכל דן זלצמן, איש אמונם של גדולי ישראל, עמד להשיא הערב את בנו בכורו אפרים. בחירי הישיבה. הוא היה נרגש כשהאולם החל להתמלא, למרות המיקום המרוחק יחסית ממרכזי האירועים הגדולים. אך כשהבין שהגשם רק מתחזק ואין מדובר בחזית קצרה וחולפת, החל מפפק בבכונות החלטתו לערוך את החתונה בגן אירועים ולא באולם 'נורמלי'. בעוד בעל האולם מסביר לו בחצי פה שהביטוח לא מכסה הכנסת קהל למתחם האירועים תוך כדי סופת גשמים כזו ולכן עליו לחתום על מסמך שמעביר את האחריות המלאה על תקלות ותאונות מכל סוג שהוא אליו - הוא חתם כמובן, לא בלב קל - הטלפון צלצל והוא הבין שמהוה חשוב נוסף השתבש לבלי הכר.

מורנו ראש הישיבה שליט"א, עושה את דרכו ברגעים אלו בכבישים המובילים מירושלים אל שפלת החוף סחופת הגשם. מעטים זכרו את הפעם האחרונה שסידר קידושין מחוץ לירושלים, וגם בה רק לעתים מיוחדות הסכים לשבש את סדר ימו העמוס לטובת סידור קידושין. אבל אפרים זלצמן היה סיפור אחר. תלמיד מובהק וילד שעשועים' לרבו שכמותו, לא היה כבר שנים, חויף ושונן, ידעו ועמקו, ומתמיד לא רגיל ובעל זיכרון שאינו מאבד כדבר. רבו רווח ממנו רוב נחת ולא היה ספק שבעבורו הוא יעשה כל מאמץ כדי

לשמחו בסידור קידושין ביום שמחת לבו. כשהחלה התנועה להאט בירידות מירושלים, עוד קיווה הנהג המסור שיצליח לעמוד במשימה ולהביא את ראש הישיבה בבטחה אל אולם האירועים. אך בשלב מסוים התנועה עצרה כליל וכעבור עוד רגע שעה של המתנה דרוכה, ניסה הנהג להבין מה אירע ואם נחסם הכביש מדוע אין התנועה מופנית לדרכים חליפיות. הקליטה הסלולרית השתבשה קשות ומשיחות עם נהגים אחרים, הבין הנהג שכמה כבישים נחסמו מהצפות והכביש הראשי נחסם מגלישת עפר לאחר התמוטטות קיר תמך חדש שלא עמד בעומס המים הפתאומי. אירוע מורכב שיידרשו שעות כדי לטפל בו. ראש הישיבה ייחל לנס, אך היה אחראי וענייני כדרכו וכשכלו כל התקוות הורה לנהג, בצער רב אך בליט ברירה, להודיע לבעלי השמחה כי לא יוכל להגיע.

אבי החתן היה נבוך, ראש הישיבה הנערץ בזבו עבורם את מיטב שעותיו וגם זה - מתברר - לריק. לפני שגלש למחשבות נוגות, התנער, הוא עיכב את הקהל מספיק, והגיע הזמן לגשת לחופה. אך דא עקא, שמסדר קידושין חלופי לא נמצא. נכחו באולם כמה וכמה בני תורה מכובדים, אחד מהם מגיד שיעור גדול בדף היומי, אבל אף לא אחד מהם הגדיר את עצמו כמי ש'יודע בטיב גיטין וקידושין'. על פי ההלכה, ידע ר' מיכל דן, לא די בכך שההלכות ידועות, ואין לקיים חופה וקידושין בלי רב מסדר קידושין. לאחר רגעי מתח אחדים, נזכר ר' מיכל דן שדודו של המחותר, יהודי נשוא פנים שישב בקצה האולם, שימש בעבר ברבנות באחת מעיירות הפיתוח, הוא ניגש אליו והתברר שאכן בעבר עסק בסידור חופות וקידושין, אך זה זמן רב שלא עשה כן והוא מעדיף להימנע מהאחריות הכרוכה בדבר. משהוברר שאין ברירה אחרת, הסכים הדוד לגשת לחופה.

ניתנה האות למפיק שמיהר לבצע את הסידורים האחרונים. הכתובה, שנערכה מבעוד מועד בביתו של ראש הישיבה שליט"א שנאלץ כאמור להיעדר, הוגשה אל הדוד מסדר הקידושין, הוא קרא בה ויודא שהכל כתקנו. העדים חתמו בפניו. והאות ניתן. החתן ניגש לכסות את הכלה כנהוג ולאחר מכן יצאו כולם אל החופה. הקהל עצר כמתוכנן על סף השטח המקורה, ורק 'הנוגעים בדבר' יצאו אל החופה שנפרשה במהירות תחת כיפת השמים המרעיפים נדבות מים.

הקידושין נערכו כדת משה וישראל ואחד מדודי החתן הוזמן לקרוא את הכתובה. וזה היה הרגע שבו התפוצצו בראק רועם מתגלגל במוחו של מסדר הקידושין. כמעט תקלה. ידעתי למה העדפתי להימנע מהאחריות של סידור החופה והקידושין, הרהר לעצמו ופנה אל העדים: להוותי, במהלך ההמולה שלפני החופה שכחתי להורות לכם לערוך קניין מן החתן על הכתובה. האם נערך קניין קזה? כשהובהר שלא נערך, עצר הדוד את החופה והסביר שאין מוסס מלבצע קניין. כאן התערב מגיד השיעור והזכיר שמדברי

הגמרא עולה שחיובי הכתובה חלים מאליהם ואם כן, למה שהקניין יעכב, אפשר לכאורה להתקדם כרגיל ולהסדיר את הקניין אחר כך. מסדר הקידושין, שכבר חווה לפני רגע ומחצה, את תחושת הבהלה שמא הוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו, סירב. מוטב נירטב עוד קצת ונקיים את הטקס כהלכתו, לכתחילה. הקניין נערך והחופה הסתיימה כסדרה, כשהגשם הולך ומתחזק וכל המכובדים שנקראו אל החופה אצים רצים עם החתן והכלה אל תוך האולם המואר.

הכמעט-תקלה שאירעה לו, הטרידה את מסדר הקידושין לאורך כל שארית האירוע. מצד אחד, לא היה שלם עם החלטתו שגרמה לכל 'בעלי השמחה' ואורחיהם הנכבדים ביותר להירטב כדבעי ביום שמחתם. אם היה ברי לו בזמן אמת שאותו למדן צודק, היה מוחק מן הכתובה את המילים 'קנינא מיניה...' ואחרי החופה היו עורכים קניין וכתובה חדשה בתוך האולם המוגן. למחרת בבוקר, ניגש הוא אל בית ההוראה, סיפר את המקרה והסביר את לבטיו: בזכות ניהול הדברים כסדרם, לא הייתה לו אמתלה שאלה דחופה לגבי כשרות הכתובה. אך חפץ הוא ללבן את הדין לאמתו, האם באמת יכולה הייתה הכתובה להימסר בלי קניין והחתן לא היה נחשב בינתיים כדר עם אשתו בלא כתובה.

עיקרי הנושא בהלכה

א. התחייבות המחותרים בדברים ובלא קניין

תחילה נבאר את מהותו של המנהג שלפיו עושה החתן קניין על התחייבות המפורטת בכתובה. שכן למדנו במשנה (כתובות נא.) שאף אם לא כתב הבעל כתובה לאשתו, מכל מקום אם מת או נתגרשה האשה, גובה כתובתה מאתיים וזו לבתולה ומנה [-מאה וזו] לאלמנה. חיוב זה אינו תלוי בשטר והוא חל מתנאי בית דין שהתנו והטילו חיוב זה על כל אדם הנושא אשה. ואכן 'עיקר כתובה' [-הסכומים הנ"ל] מננה להלכה (אבן העזר סימן סט טע"א) ברשימת עשרה הדברים שהנושא אשה מתחייב לה אף אם לא נכתבו.

מלבד עיקר הכתובה, גם שאר התחייבויות של הבעל שהוסכמו במהלך הקידושין, חלות גם בלי קניין. כך אמר רב גידל בשם רב (קידושין ט:): שכשסיכמו הצדדים ביניהם על התחייבויות מסוימות ועמד האיש וקידש, חלו התחייבויות 'והן הן הדברים הנקנים באמירה'. התחייבות זו היא התחייבות חלוטה למרות שנעשתה שלא במעשה קניין. עד שהתוספות (שם ד"ה הן הן) שואלים ממשנה מפורשת (כתובות קט.) שלפיה הפוסק מעות לחתנו ופושט לו את הרגל, יכול החתן לעכב את הנישואין עד שיקיים מה שפסק לו החתן והבת תשב ותלבין ראשה. והשאלה המתבקשת היא, שאם התחייבויות הללו חלות באמירה, למה תשב ותלבין ראשה, שיישא אותה לאשה ויחזור ויזמין את

חותנו לדין תורה בתביעה שיקיים את התחייבויותיו. התוספות אומרים שאכן הוא יכול לעשות זאת, אך בדרך כלל אינו רוצה לטרוח בהתדיינותו לפני בית הדין. עוד הביאו התוספות, שהרשב"ם יישב שהדברים נקנים באמירה רק כשעמדו וקידשו מיד לאחר שהתנו דיבורם את כל ההתחייבויות, שאז חל הקנין על יסוד ההנאה שיש להם מעצם ההסכמה לבוא בקשרי קידושין, 'הנאת חיתון'. ורבינו תם מגביל זאת לנישואין ראשונים, שאז יש קירוב דעת גדול בין החותן וחתנו. ומבואר מכל התירוצים, שהתחייבויות שסוכם עליהן בשעת הקידושין עצמן, חלות באמירה בעלמא, ואינן זקוקות לקנין.

ב. התחייבויות החתן והכלה

אף שדברי רב גידל בשם רב נאמרו בהתחייבויות שבין המחזונים, ש'אמרו זה לזה כמה אתה נותן לבנך כך וכך, כמה אתה נותן לבתך כך וכך' שאז 'עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה'. למדנו בגמרא (כתובות קא:) שהוא הדין והוא הטעם גם לגבי ההתחייבויות שבין החתן והכלה עצמם, מן ההגמרא מעמידה את דין המשנה באדם שפסק מזון לבת אשתו לחמש שנים, ב'שטרי פסיקתא' שהחתן והכלה פוסקים תנאים ביניהם בחתימת עדים, שהתחייבות זו מועילה בדברים בלבד ובלא קנין כדברי רב גידל בשם רב [ולכן אין משנה זו עניין למחלוקת האמוראים אם אדם יכול להתחייב באמצעות שטר שכתוב בו 'חייב אני לך מנה מנה' וכדומה].

בטור (אבה"ע סימן טו) הביא את דעת רב האי שדברי רב גידל לא נאמרו דווקא בהתחייבויות שניתנו קודם הקידושין והקידושין נעשו על דעת התחייבויות אלו, אלא גם בהתחייבויות שנעשות בשעת הנישואין. בבית יוסף (שם) הביא כי הראשונים הביאו מהירושלמי שאפילו התחייבויות של הבעל שלאחר הנישואין חלות בלא קנין, שדעת הבעל שלמה לנתיבה כדי שתתוצה האישה להמשיך לשבת עימו. וכתבו הראשונים כי בגמרא בבלי אין משמע כן.

לדינא פסק השו"ע (שם סעיף ח) כרב האי שגם בשעת הנישואין אין צריכים קנין, אך הרמ"א כתב כי 'ש' חולקין'. [למקור שיטה זו ראו שם בחלקת מחוקק (ס"ק לד), בבית שמואל (סק"ח) ובבית הגר"א (ס"ק לב) ובדרכי משה (אבה"ע סי' נא סק"א)].

דברי רב האי שגם בשעת הנישואין אין צריכים קנין הם ההסבר גם בדינו של שמואל (גיטין יח). שבניגוד לכל שטרות שאם נכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולים, כי זמן החיוב בפועל הוא בלילה ונמצא שהתאריך שנכתב ביום הוא 'מוקדם' ועשוי להביא לטרורף מלקוחות שלא כדין; שטר כתובה שנכתב ביום ונחתם בלילה כשר. כי שיעבוד הכתובה חל לא מחמת החתימות אלא מ'הנאת חיתון' וזו כבר הייתה בשעת הכתיבה, ביום, ונמצא שהתאריך הכתוב מבעוד יום משקף את זמן החיוב האמיתי ואין הכתובה בכלל 'שטר מוקדם' (רש"י שם ד"ה אף כתובה).

לאור כל האמור עד כה, כלל התחייבויות החתן לכלה בכתובה, חלות גם בלא קנין, שכן מלבד תנאי בית דין שמחייב את עיקר הכתובה, חלות כל ההתחייבויות מכח 'הנאת חיתון' בלא כל קנין נוסף.

ג. מנהג ההתחייבות בקנין ומהותו

למרות האמור לעיל, נהגו לעשות קנין כחלק מסדר החופה והקידושין. כך נכתב במחזור יוטי (סימן תע): "אחד מן העדים לוקח כנף בגדו ונותן ביד החתן, דעד הוי במקום כלה, שהיא כמו לוקח. ומוקמינן הילכתא כמאן דאמר בפ' הזהב קונין בכליו של לוקח כו' והחתן מקנה לה כל תנאי הכתובה על ידי שהעד נותן לו כנף בגדו בידו". קנין זה נעשה כדי לצאת ידי חובת השיטות (אה"ע סימן סו סעיף ח) שצריך לעשות קנין בשעת הנישואין על כל ההתחייבויות הנוספות בכתובה. מכאן יש לעמוד על מהותו של אותו קנין שאנו עושים. הנה, לכאורה בניגוד למובא לעיל מדברי שמואל

ששטר כתובה שנכתב ביום ונחתם בלילה כשר, הורה הרמ"ע מפאנו במקרה דומה, שבו נכתבה הכתובה ביום ונחתמה רק בלילה, לעכב את החתן והכלה מלהתייחד זה עם זה עד שיכתבו כתובה אחרת. במענה לשאלת תלמידיו על הוראתו זו מדברי שמואל הנזכרים, ביאר הרמ"ע מפאנו (שו"ת רמ"ע מפאנו סימן סה) שמעיקר הדין אין צורך בקנין להחלת ההתחייבויות שבכתובה, שכן כדברי רב גידל בשם רב די לשם כך בהנחת חיתון ובדברים שביניהם. בהתאם לכך, בכתובות שבזמן הגמרא לא היו עושים קנין כלל [הוא מוכיח כדבריו אלו מדברי הירושלמי בתחילת מסכת כתובות שכאשר התחתנו בערב שבת הצריכו להתפס מטלטלין בשווי הכתובה לאשה, כי מאחר שבאלמנה קורבת החיתון היא רק כשמתהייחדים בליל שבת, אם אין לה מראש על מה לסמוך לגביית כתובתה יחול שיעבודו רק בשבת. ומוכח שלא עשו מעשה קנין לפני הייחוד].

כאשר הכתובה נכתבה בשעת חיבת חופה אלא שלא נחתמה רק בלילה, במצב כזה תקפים דברי שמואל, שמאחר וחיבת החתנות הייתה כבר בעת כתיבת הכתובה, חל החיוב אז וממילא תאריך הכתובה הוא התאריך האמיתי של זמן ההתחייבות למרות שהעדים הוסיפו את חתימותיהם רק בלילה שלאחריו. אולם במקרה שבו הורה הרמ"ע מפאנו הוראתו, כתבו את הכתובה לפני החופה, ואז החל משא ומתן שבמהלכו אף עלתה מחשבה לפרק את החבילה ולא לגשת לחופה, במצב כזה אין שום קירוב דעת או חיבת חתנות בשעת כתיבת הכתובה, ולכן בלא קנין לא חל דבר בשעת הכתיבה, ומאחר והחופה וחיבתה היו בלילה, הרי לא חלה הכתובה רק בלילה, נמצא שתאריך הכתובה מוקדם ולכן הכתובה פסולה במקרה זה ויש לכתוב כתובה חדשה. מה גם שכתבו בשטר הכתובה כהוג' 'וקנינא מיניה...' והרי הקניין גם הוא לא היה אלא בלילה בשעת החופה ולא בשעה שנכתבה בכתובה, ודי לבי כשי לפוסלי דעתה שלם משהו 'מוזיף מתוכו' ובכך ודאי לא הכשיר שמואל.

לכן מנע הרמ"ע מפאנו מבני הזוג להתייחד, עד לכתובת כתובה חדשה. ואכן, הדין שלפני אשה בלא כתובה אסורה לבעלה, אינו בשל העדר חיוב כתובה, שכן עיקר כתובה חל חיובו מתנאי בית דין, שעצם הנישואין מחייבים אותו בכתובה. אלא שחז"ל אסרוה לפי שאינה פוסלת דעתה שלא יתכנס בבוא העת לחובו ויאמר שפרע כתובתו. ולכן, כאשר הכתובה פסולה, היא אסורה להתייחד עם בעלה.

גם במקרים כמו במקרה דנן, שישנה כתובה והאשה יכולה לסמוך דעתה, אם הכתובה כוללת דברים שאינם נכונים הרי היא פסולה וכמאן דליתה. ולכן, אף אם מעיקר הדין אין צורך לעשות קנין וההתחייבויות יחולו גם בלעדיו, כאשר כתבו 'וקנינא...' השטר נעשה מזוהי מתוכו ושוב נמצא שהאשה עומדת בלא כתובה ואסורה. וכן נקט להלכה רבי מאיר אריק במנחת פתים (אבן העזר סימן טו). [אמנם יש להרחיב בעיקר ההנחה שכתובת המלוים 'וקנינא...' מחשיבה את השטר ל'מוזיף מתוכו', ואין כאן מקומו]. ומאחר שנתבאר שהחיובים חלים גם בלא קנין, שומה עלינו להבין מדוע אכן נהגו לעשות קנין בשעת כתיבת הכתובה.

ד. שלושה התחייבויות ממוניות בכתובה

בכל כתובה ישנם שלושה ענייני ממון מרכזיים הנוגעים לזמן של גביית הכתובה במיתה או בגירושו המתבטאים בנוסח הכתובה: א. 'ויהיבנא ליכי מהר בתוליכי כסף וזוי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא...'. ב. 'ודין

דנויא הדנעלת ליה מבי אבוה בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא בשימושי דירה ובשימושא דערסא, הכל קבל עליו פלוני חתן דנן במאה זקוקים כסף צרוף'. ג. 'וצבי פלוני חתן דנן והוסיף לה מן דלילה עוד מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן, סך הכל מאתים זקוקים כסף צרוף'. החיוב הראשון הוא עיקר הכתובה. השני, הסדר ממון בנוגע לנכסי צאן ברזל שהכניסה האשה לבעלה. השלישי, תוספת כתובה שמוסיף מעבר למה שחייבוהו חמשים.

בעוד החיוב הראשון שהוא עיקר הכתובה, חל מתנאי בית דין ואינו תלוי כלל בקנין. כל שאר ענייני הממון, הם ככל ענייני ממון שבין אדם לחברו ואינם חלים בלי קנין כדין. ואף שנחלקו הראשונים (מובאים בש"ך סימן מ סק"ד ע"פ מגיד משנה מכירה פרק יא הלכה טו) האם אדם יכול להתחייב לחברו כשאומר לפני עדים 'אני חייב לפלוני כך וכך ואתם עדי' או כותב לו בשטר 'אני חייב לך כך וכך', אף ששניהם יודעים שלא קיבל ממנו כלום וגם העדים מאשרים זאת. יש שאמרו שחל שיעבודו כמו שחל שיעבוד של ערב, שיש בכח אדם לחייב את עצמו. ויש שאמרו שכל שאין קנין ושטר לא חל חיוב כזה. וראו שם בש"ך שגם השיטה הראשונה, שהיא שיטת הרמב"ם, אינה אלא כשמתחייב לאלתר ואין חיובו תלוי בדבר מה, אם יתרחש. אך כשהדבר אינו ברור, אין דבריו אלא אסמכתא בעלמא ולא חל חיוב כלשהו.

לפי זה, התחייבות של כתובה שאינה מבוררת, ותלויה באם ימות לפניה או יגרשנה, לכאורה לכולי עלמא אין התחייבויותיו יכולות לחול בדברים בעלמא בלא שטר או קנין.

ואף לפי מה שחילק האמרי בינה (הלכות הלוואה סימן נב סק"ב) בין תנאי שתלוי בדבר שאינו רוצה בקיומו, שדווקא לגביו נאמרו דברי הש"ך שלא חלה ההתחייבות שכן זו אסמכתא בעלמא, ובין תנאי שתלוי בדבר שהוא מעוניין שיקרה שלגביו אפשר לומר שגומר בדעתו ואין כאן אסמכתא והקנין יחול. אף לפי זה, בכתובה, ודאי שהמצב שבו תלוי מימוש ההתחייבות הוא מצב שאף אחד אינו רוצה בקיומו וגם לדעת האמרי בינה לא תחול התחייבותו שבדברים בלי קנין. נמצא שאף שעיקר הכתובה אינו צריך קנין כדי לחול. תוספת הכתובה אינה חלה בלא קנין.

[במאמר המוסגר: אחרי שביארנו כשההתחייבות תלויה בתנאי, ודאי בתנאי כזה שאינו רוצה שיתממש, לא מועילה התחייבות בדיבור. יש להבחין שגם דיבור הנכתב בשטר אינו מועיל וצריכים לעגן את ההתחייבות בקנין סודר ובלא זאת הרי זה דומה לאסמכתא ובכל דבר הדומה לאסמכתא צריכים לחזק הדעת להקנאה במעשה קנין. כך כתב רבי עקיבא איגר (סימן מ על ש"ך סק"ד) לגבי שומר חנם המתנה להיות חייב בחיובי שמירה כשואל, וכך כתבו התומים (סימן יב סק"ז) והנתיבות (שם חידושים ס"ק יב ודלא כסמ"ע שם ס"ק יח בדעת הרמ"א) לגבי פשרה, שכיוון שהיא תלויה בהכרעת הפשוטים ההתחייבות עליה דומה לאסמכתא וצריכים לעשות עליה קנין ולא די במה שיתפשרו בשטר [וראו גם בש"ך (סימן קכט סק"ד)].

הלכה למעשה, הדבר מונח בספיאק דדינא, ולכן פסק המהרש"ם (חלק ה סימן מה) לגבי בעלי דין שחתמו על שטר בוררות ולא עשו קנין, שאי אפשר להוציא ממון מאחר שזהו ספיאק דדינא אם חלה התחייבות בלי קנין, אף במקרה שנכתבה ההתחייבות בשטר]. המשך הדין והיוצא להלכה נביא בע"ה ובס"ד בשבוע הבא

